

Europeiska Dyslexiveckan 3-9 oktober 2016

Alla kan läsa på si

Bild: Eva Hedberg

Det finns olika sätt att läsa och inget sätt är fel. Genom att pröva sig fram upptäcker man kanske att olika texter kräver olika metoder.

För att hitta sitt sätt att läsa så är det viktigt att ha en bra bas att stå på. Viktigast är att alla från början lär sig förstå att varje bokstav hör ihop med ett specifikt ljud. Det är grunden för att kunna knäcka läskoden. Karin Källander arbetar på Skoldatateket i Stockholm. Hon och hennes kollegor brukar rekommendera lärarna att arbeta med att skriva sig till läsning. Barnet skriver och kan sedan lyssna på hur bokstäverna eller orden låter.

– Man kan jobba både i en app, som till exempel Skolstil 2, men också med hjälp av talsyntes till datorn, säger hon.

Så här läser du texter

Vill du öronläsa en e-bok eller en talbok? Eller en pdf eller det som står på en hemsida? Att hitta bra sätt att få digitala texter upplästa kan vara svårt. Läs&Skriv reder ut begreppen.

På datorn

En fördel med att läsa på datorskärm är att du lätt kan följa med i texten samtidigt som du lyssnar. Mac har en inbyggd skärmläsare VoiceOver som fungerar för alla filer på datorn. I PC kan du använda skärmläsare för nyare Officeprogram.

Exempel på program för uppläsning i datorn är:

TorTalk är en talsyntes som är anpassad för personer med dyslexi. Den läser upp det som användaren vill på datorskärmen. **ClaroRead Anywhere** är en webbaserad talsyntes som kan läsa upp de dokument

och bilder du laddar upp. På sid 3 kan du läsa om den som medlemsförmån.

Microsoft Edge och Google Crome är exempel på program som läser upp innehållet på hemsidor.

Vill du läsa talböcker så kan du till exempel använda gratisprogrammen **Amis** för Windows eller **Olearia** för Mac. Har du ett **Legimus-konto** eller om din skola har licens hos **Inläsningstjänst** så kan du läsa talböcker direkt i din webbläsare. Många program för uppläsning av text på dator är dyra, men i faktarutan nedan kan du läsa om några gratisprogram.

Mobila enheter

I surfplattor och smarta telefoner kallas programmen appar. De är oftast betydligt billigare än program till datorer. Många appar finns i en fullständig och en förenklad version. Den förenklade

versionen innehåller inte alla funktioner och är vanligtvis gratis eller mycket billig, men är ofta bra nog.

Exempel på appar som fungerar i de flesta enheter:

Legimus läser upp talböcker (och taltidningar) direkt över nätet.

Du kan också ladda ner och läsa utan internetuppkoppling.

Inläsningstjänst har en app som läser upp skolböcker. Krävs att skolan eller kommunen har licens.

IntoWords fungerar i Google Crome och i Office 365, samt som app till iPad/Android. Läser upp de flesta dokument och text i bilder.

Skolstil 2 används i många skolor.

Eleven klistrar in eller skriver in text i ett fönster och programmet läser upp bokstav för bokstav, ord för ord och slutligen hela meningen.

AppWriter finns för Android, Iphone

tt sätt

Högläsning, inlästa böcker och att använda kompensatoriska läsverktyg är också viktigt för att befästa kunskapen och för att bygga ett bra ordförråd.

– **Elever med dyslexi** behöver inlästa läromedel, talsyntes och inläst skönlitteratur för att inte kommer efter i kunskapsinhämtning. Det är viktigt att lärare och föräldrar skiljer på läsinlärning och kunskapsinhämtning.

En elev som inte knäcker läskoden i lågstadiet eller som läser mödosamt måste ges förutsättningar att hämta in kunskap motsvarande sin nivå. För det krävs verktyg. Ju tidigare kompensatoriska verktyg introduceras desto lättare är det för personen att ta till sig och fortsätta använda verktygen, menar Karin Källander. Verktygen ska inte bara användas i skolan – de är verktyg för livet.

Att börja använda talsyntes eller lyssna på inlästa text kan vara trögt. Tekniken kanske krånglar, det tar tid att vänja sig vid en elektronisk röst eller att koncentrera sig på en inläst bok. Så är det för alla. Några tips för nybörjaren är att:

- Lyssna på en text samtidigt som du följer med i boken eller på surfplattan.
- Rita stödanteckningar av det du lyssnar på, då minns du bättre och distraheras mindre lätt.
- Lyssnar du på talsyntes, så kan du oftast byta röst och ändra hastigheten på uppläsningen.
- Fråga andra om bra verktyg. Be dem att visa hur dessa fungerar.
- Börja använda kompensatoriska verktyg tidigt
- Läs, läs och läs.

Text: Sara Rydin

Bild: Peter A Eriksson

Karin Källander

digitalt

och iPad och läser upp vanliga dokumentformat samt pdf:er.

iPhone, iPod och iPad

På iOS (iPhone, iPod och iPad) finns funktionerna **Läs upp skärm** och **Läs upp markering** som du aktiverar i inställningar.

Claro Speak läser de flesta dokument och kan även läsa text från bilder som du tar. Genom att köpa ett OCR-tillägg så kan man även få pdf:er upplästa.

Claro Scanpen läser upp text som du fotograferar av.

Read2Go läser upp talböcker och **VoiceDream** e-böcker.

Android

På enheter med **Android** måste du själv köpa talsyntesrösten, exempelvis **Acapela TTS voices** eller **SVOX**. Den inbyggda svenska rösten på Android är

tyvärr än så länge av allt för dålig kvalitet. Ett enkelt gratisprogram som klarar de flesta filer är **NaturalReader Text to Speech**. Programmet **Tala urklipp** för Android är också gratis. Talböcker kan du läsa med **Material Audiobook Player** och e-böcker i **Google Crome** kan du läsa med **OribiSpeak**.

Gratis läsverktyg

I skolan: Grund och gymnasieskolan ska ge eleven verktyg att använda under lektionstid. Många skolor har licenser så att alla elever kan använda program/appar.

Barn hemma: Bärbar dator eller surfplatta som skolan lånar ut får du ofta också använda för skolarbete i hemmet. Om skolan inte ger dig de verktyg du behöver hemma kan du ansöka om bidrag från exempelvis Majblomman.

Vuxna hemma: Genom logoped kan du i många landsting få utredning och i vissa fall

förskrivs digitala verktyg.

Jobbet: Försäkringskassan, eller i vissa fall Arbetsförmedlingen, kan hjälpa dig med digitala verktyg.

Universitet: Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) kan du tillhandahålla EasyReader (Windows) eller ReadHear (iOS). Vissa universitet tillhandahåller andra verktyg.

Låna talböcker gratis

En talbok är en inläst bok framtagen för personer med läshinder. Du kan låna talböcker gratis från biblioteket. Vänd dig till en bibliotekarie så får du hjälp. Som student frågar du efter inlästa kurslitteratur på lärosätets bibliotek. Skolelever ska få inlästa läromedel från skolan.

Text: Sara Rydin